

Kandidatuppsats i Offentlig förvaltning VT -12

Förvaltningshögskolan i Göteborgs universitet

Shivan Hussein

Handläggare: Iwona Sobis

Examinator: Stig Montin

**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

Hedersrelaterat våld och förtryck

En kvalitativ studie om arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck i Västra
Götaland med fokus på Socialförvaltningen

Sammanfattning

Bakgrund: Hedersrelaterat våld och förtryck är ett globalt problem som existerar runt om i världen. Uppskattningsvis sker det över 5 000 hedersmord i världen varje år men mörkertalet är stort. Hedersrelaterat våld och förtryck sker när en person har brutit mot kollektivets normer och de anser då att den förlorade hedern i värsta fall enbart kan vinnas tillbaka genom att döda personen som orsakade den.

Syfte: Att belysa detta samhällsproblem ur olika synvinklar, främst kulturellt och intersektionellt, och ta reda på vilka insatser som görs i Västra Götaland för att sedan analysera dessa och diskutera för- och nackdelar utifrån ett förvaltningsperspektiv.

Metod: Uppsatsen är en kvalitativ sådan där jag utgår från forskningsintervjuer som senare i uppsatsen har analyserats och använts för att komma till en konklusion. I min teoretiska referensram har jag använt mig främst av Max Webers byråkratiteori samt Michael Lipskys gräsbyråkrati.

Resultat: Studierna har visat att det existerar ett större problemområde på en nationell nivå, det är brist på resursmedel och engagemang från allmänheten som försvårar debatten om hedersrelaterat våld och förtryck. Majoriteten av gräsrotsbyråkrater upplever en problematik i att hålla en balans mellan empati och regelverk i arbetet.

Diskussion: Hedersproblematiken ökar i samhället och de utsatta får inte den hjälp de behöver. För att underlätta jobbet med dem hedersutsatta bör regeringen öka bidragen till organisationer och myndigheter som satsar på förebyggandet av hedersvåldet. Vidare bör man ge socialsekreterarna mer frihet att bedöma individuellt, som en gräsrotsbyråkrat, och inte enbart utifrån regelverket.

Nyckelord: Hedersrelaterat våld och förtryck, hedersmord, förvaltning, Socialförvaltningen, gräsrotsbyråkrati, hederskultur, byråkrati

Förord

Jag vill först och främst tacka de som deltog i intervjuerna. Era erfarenheter, tankar och åsikter och varit till stor hjälp och jag tackar för era intressanta berättelser.

Jag vill även passa på att tacka de personer som har stöttat mig under processens gång och kommit med förslag och kritik.

Men framför allt vill jag tacka min handledare Iwona Sobis som har gett mig stöd, kritik och värdefulla tips.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	6
1.1	Introduktion	6
1.2	Syfte och frågeställningar.....	7
1.3	Metod.....	7
1.4	Avgränsningar	8
1.5	Tidigare forskning och källkritik.....	9
2	Teoretisk referensram.....	12
2.1	Förvaltningsteorier.....	12
2.1.1	Max Weber.....	12
2.1.2	Michael Lipsky.....	13
3	Hedersrelaterat våld och förtryck.....	15
3.1	Begreppet heder.....	15
3.2	Genusperspektiv i hedersbegreppet.....	16
3.3	Heder i olika kulturer.....	17
4	Insatser som görs i Västra Götaland.....	19
4.1	Socialförvaltningens insatser.....	19
4.2	Elektras insatser.....	21
4.2.1	Sharafs Hjältar och hjältinnor	22
4.3	Ungdomsstyrelsens insatser.....	22
4.4	Polisens insatser.....	23
5	Lagstiftningar och regler	23
5.1	Barnkonventionen.....	23
5.2	Europakonventionen.....	24
6	Materialredovisning	25
6.1	Myndigheten och verksamhetens arbete med de som drabbas av hederskulturen	25

6.1.1	Kuratorer	25
6.1.2	Socialjour, Kvinnojour & Terrafem	26
6.1.3	Elektra och Fryshuset	27
6.1.4	Socialförvaltningen	27
6.1.5	Polisen	28
6.2	Kort- och långsiktiga mål	28
6.3	Problematik i arbetet och alternativa lösningar	29
6.4	Stort behov av andra insatser	31
7	Analys och diskussion	33
7.1	Analys av material	33
7.1.1	Arbetet med dem utsatta och problematiken som uppstår	33
7.1.2	Behov av ytterligare insatser	33
7.2	Vad är hedersrelaterat våld och förtryck och varför existerar detta fenomen?	34
7.3	Vilka insatser görs i Västra Götalands och hur är de utformade?	36
7.3.1	Socialförvaltningen	36
7.4	Hur arbetar Västra Götaland med att förebygga och hjälpa dem som drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck? Finns det behov av andra insatser?	37
7.5	Slutsats	38
	Källförteckning	42
	Tryckta källor	42
8	Bilaga 1	44
9	Bilaga 2	45
10	Bilaga 3	46

1 Inledning

1.1 Introduktion

Våren 2004 beslutade regeringen att satsa 180 miljoner kronor för fyra år som skulle användas i insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige. På regeringens begäran har Länsstyrelserna och kommunerna undersökt denna problematik och utfört analyser på resultaten som berörde kvinnor och unga flickors utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck. De myndigheter och organisationer som utförde denna undersökning hade kontakt med 1597 unga flickor och kvinnor som levde under hot, förtryck och förföljelse i starkt patriarkala familjeförhållanden.¹ Det framgår även, precis som jag kommer nämna längre ner i detta stycke, att siffran på de som utsätts för detta förtryck mörkläggs mer än vad man tror² och därför kan man anta att antalet drabbade är mycket högre än vad det framgår i denna undersökning av Länsstyrelsen.

Hedersrelaterat våld och förtryck är ingen ny företeelse även om det har blivit känt för allmänheten så sent som tio år tillbaka på grund av uppmärksammade mord i media. Hedersrelaterat våld är ett globalt problem och grundas i att kvinnans kyskheter är kopplat till mannens heder och besitter föreställningar om kön, makt och sexualitet.³ Enligt Amnesty International förekommer det årligen ca 5000 hedersmord runt om i världen och dessa mord sker på grund av åsikten att något måste ske i hopp om att återupprätta familjens samt släktens heder. Förenta Nationerna (FN) definierar begreppet hedersrelaterat våld på ett sätt som förklarar att det är ett patriarkalt samhälle, alltså där kvinnan är underlägsen mannen. Exempel på hedersrelaterat våld och förtryck är tvångsgifte, könsstympning, blodshämnd⁴ och hedersrelaterat våld och förtryck mot pojkar och flickor på grund av livsstil.⁵ Detta sker i samhällen och/eller i grupper där ett kollektivt anseende om vad heder är och hur kvinnan bör agera är dominerande. En annan gemensam nämnare är en hierarkisk familjestruktur där de äldre har mer inflytande över familjen

¹http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/mot-200405Sf326-Hedersrelate_GS02Sf326/?text=true.

² Länsstyrelsens rapport 2004:16.

³ Wikan, U 2005, s. 57.

⁴ En konflikt där två olika släkter/klaner mördar personer i motsatta grupptillhörighet för att återvinna sin grupps heder.

⁵http://www.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/Brott%20i%20nara%20relationer/Hedersnormer_hedersrel_vald_2009_090_819.pdf.

och släkten. Enligt Amnesty International kan män som anför heder som motiv till ett hedersrelaterat brott få strafflindring och/eller straffrihet i bland annat Yemen, Qatar, Turkiet, Haiti, Irak, Jordanien och Marocko. En vanlig missbedömning är att det enbart förekommer i muslimska familjer, Amnesty rapporterar dock att det var vanligt fram till i mitten på 1980-talet i Brasilien att en man som påstod sig ha hedersrelaterade grunder till ett brott mot en kvinna fick straffrihet eller strafflindring trots att detta inte fanns i lagstiftningen under denna tid.⁶

Det finns många myndigheter och organisationer i Västra Götalands län som samarbetar för att förbättra situationen för de drabbade. Exempel på dessa är Socialförvaltningen, Elektra med Sharafs Hjältar och Hjältinnor samt Ungdomsstyrelsen.⁷

1.2 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med uppsatsen är att belysa samhällsproblemet och på vilket sätt Västra Götalands län arbetar med hedersrelaterat våld och förtryck. Socialförvaltningen är en viktig aktör för de drabbade och är det högsta organet för insatser i dessa händelser och just därför att det väldigt viktigt att förstå vilka insatser som görs, vilka riktlinjer de följer och hur man skulle kunna förbättra komplikationerna som uppstår för de drabbade. Jag vill lyfta hedersproblematiken, som sedan Fadimemordet 2002 har varit en stor och aktuell debatt i media och politik, för att fördjupa mig i detta ämne som intresserar mig.

De frågeställningar som ämnas besvaras är:

- Vad är hedersrelaterat våld och förtryck och varför existerar detta fenomen?
- Vilka insatser görs i Västra Götalands och hur är de utformade?
- Hur arbetar Västra Götaland med att förebygga och hjälpa dem som drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck? Finns det behov av andra insatser?

1.3 Metod

Min uppsats är en kvalitativ studie där jag har använt mig av litteratur för att få fram material samt intervjuer med olika personer i kontakt med hedersvåld inom vissa organisationer eller

⁶ <http://www.amnesty.se/vad-gor-vi/kvinnors-rattigheter/hedersmord/>.

⁷ <http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/valdinararelationer/valdsutsatta/hedersvald>,
http://www.fryshuset.se/elektra/elektra/elektras_verksamheter.aspx och
<http://www.ungdomsstyrelsen.se/main/0,2071,,00.html>.

myndigheter. Fallstudier har gjorts för att svara på frågeställningarna genom intervjuer med personal på Socialförvaltningen, Polisen, Elektra/Sharafs Hjältar och kuratorer på gymnasieskolor från olika kommuner i Västra Götaland. De som deltog erbjöds en kopia av intervjumaterialet och innan jag avslutade min uppsats lämnades den färdiga empirin till de som så önskade för en översikt. Intervjuerna spelades in på band för att få så bra resultat som möjligt, därför valde jag att undvika anteckningar under intervjuerna med tanke på att det bidrar till en bredare och djupare intervju där intervjuare och den som blir intervjuad samtalar istället för att det enbart skall ställas frågor. Med denna inriktning på undersökningen fastställer jag att det är mer passande med den kvalitativa metoden då denna tillåter variation i undersökningens utformning som att komma med följdfrågor.⁸

I min empiri redovisar jag resultat samt min analys av resultatet från undersökningen. Den litteratur jag kommer använda mig mest av är forskningsstudier om detta samhällsproblem som skrivits av bland annat socialantropologen Unni Wikan *En fråga om heder* (2003) & *Hederkulturen vill kontrollera privatlivet och dölja det för insyn* (2005), ekonomihistorikern Paulina de los Reyes *Patriarkala enklaver eller ingenmansland?* (2003), professor i socialt arbete Masoud Kamali *Varken familjen eller samhället* (1999), professor i rättsvetenskap Johanna Schiratzki *Barnens bästa i ett mångkulturellt Sverige* (2000) och docent Nader Ahmadi *Ungdom, kulturmöten, identitet* (1998).

1.4 Avgränsningar

Ur min synvinkel skulle det vara mer aktuellt att göra en studie på nationell nivå för att utveckla min uppsats vid annat tillfälle, därför väljer jag att fokusera på en lokal nivå då det är mer passande att få svar på mina frågeställningar. Litteraturen jag har använt mig av i uppsatsen lyfter inte upp socialförvaltningens roll i samhällsproblemet på ett direkt sätt och därför besvarar jag en av huvudfrågeställningarna via en kvalitativ studie – intervjuer och undersökningar. Med tanke på att ursprungsidén var att belysa hela Sveriges insats så hade detta varit en komplicerad undersökning och det var bland annat därför jag valde att avgränsa mig till Västra Götaland för att göra min uppsats mer specificerad och konkret. Det är ytterst vanligt att man väljer att göra en avgränsning till att enbart skriva om unga flickor och/eller kvinnor när man berör

⁸ Bryman, A 2002 s. 268

hederskultursfrågan, däremot anser jag att det är mer aktuellt att yttra sig öppet om båda könen med tanke på att det inte enbart drabbar det kvinnliga könet. Pojkar och män blir drabbade i detta samhällsproblem på grund av sexuell läggning och tvingas till att utföra dessa dåd på sina kvinnliga familjemedlemmar. Jag anser även att man inte bör förringa betydelsen av att belysa situationen för både unga och vuxna i detta samhällsproblem, hedersrelaterat våld och förtryck förekommer i alla åldrar.⁹

1.5 Tidigare forskning och källkritik

Intresset i samhällsproblemet växer och på senare tid har det blivit ett väldigt omdebatterat ämne som väckt stora forskningsintressen. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett ämne som är begränsat i den svenska forskningen. Det finns mestadels beskrivande studier som specialiserats i vissa områden som kulturella eller psykologiska aspekter snarare än att fokusera på jämställdhet, maktfördelningar och konflikter i familjen och konsekvenser som uppstår vid dessa områden. Vissa forskare anser att det är den socioekonomiska situationen som har betydelse i hederskulturer, andra betonar istället den etniska aspekten där en identitetskris uppstår och blir en stark förvirring, vilket i sin tur skapar ostabilitet i familjen.¹⁰ De som tidigare forskat i Sverige är bland annat socialantropologen Unni Wikan, ekonomihistorikern Paulina de los Reyes, sociologen Mehrdad Darvishpour, socionomerna Dilek Baladiz och Emre Güngör, professor i socialt arbete Masoud Kamali, professor i rättsvetenskap Johanna Schiratzki och docent Nader Ahmadi.

Vid val av litteratur och andra källor har jag använt mig främst av författare och sakkunniga inom hedersområdet och förvaltning. Jag är medveten om att jag använt mig mycket av elektroniska källor, dock anser jag att dessa är väsentliga och trovärdiga då det för det mesta är myndigheternas hemsidor samt organisationernas rapporter. Alla rapporter, förutom Amnesty Internationals rapport, är uppdrag från regeringen och på så sätt stärks min åsikt om att dessa källor är tillförlitliga. Nedan presenterar och sammanfattar jag den litteratur jag använt mig av mest, denna information presenteras även som tidigare forskning.

⁹http://www.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/Brott%20i%20nara%20relationer/Hedersnormer_hedersrel_vald_2009_090819.pdf.

¹⁰ Darvishpour, M 2004 s.17,

Unni Wikan är professor i socialantropologi vid universitetet i Oslo och hon har forskat mestadels inom hedersrelaterat våld och förtryck och har publicerat både böcker och rapporter om ämnet. Jag har använt mig av boken *En fråga om heder* där hon diskuterar begreppet heder och hedersrelaterat våld och därför är denna bok väsentlig för min uppsats.

Jag har även använt mig av hennes essä *Hederskulturen vill kontrollera privatlivet och dölja det för insyn* som publicerades i tidningen Axess 2005. Hon skrev denna essä efter att hon var sakkunnig i en rättegång där en man fälldes för mordet på sin hustru där fallet var kopplat till hedersrelaterat våld.

Arbabi och Fristorps bok *Överlevnadshandbok för flickor om frihet och heder* innehåller intervjumaterial från både ledande sakkunniga men även flickor som själva upplevt hederskulturen. Denna bok är från Rädda barnen som är en frivillig organisation som har insatser för utsatta människor runt om världen. Boken ger en väldigt bred insyn på vad hedersrelaterat våld och förtryck är med tanke på att de ger en tydlig översikt på hur hederskulturen drabbar människor i Sverige. Jag tycker att den är mycket viktig för uppsatsen då den bekräftar teorier och samhällsproblemen i dagens Sverige.

Ekonomihistorikerna Paulina de los Reyes har skrivit rapporten *"Patriarkala enklaver eller ingenmansland?"* där hon förklarar hedersperspektivet ur olika synvinklar och tar samtidigt upp problematiken myndigheter möter när de hanterar hedersrelaterade fall. Detta ser jag som en väldigt viktig källa då de los Reyes undersöker hur Socialförvaltningen och polisens arbete ser ut med hedersutsatta.

Rätten att själv få välja av Astrid Schlytter är en bok jag använt mig mycket av i uppsatsen. Schlytter tar upp problematiken som uppstår för socialförvaltningen och hur förvaltningens situation ser ut utifrån ett juridiskt perspektiv. Vidare undersöker hon hur socialförvaltningen skulle kunna utvecklas och förbättra sina insatser så de kan likställas med de utsattas behov.

Med tanke på att jag tar upp hedersproblematiken ur olika kulturella synvinklar kände jag att Ann-Sofie Ohlanders bok *"Tusen svenska kvinnoår"* från 2002 var utmärkt källa för det syftet. Ohlander beskriver den svenska kvinnans historia sedan vikingatiden, det framgår i hennes bok att hederskulturen funnits i svensk historia väldigt länge och detta är väldigt viktigt för uppsatsen.

Amnesty International är en organisation som kämpar för mänskliga rättigheter, i deras arbete ingår exempelvis att göra utredningar om brott, skriva rapporter och bidra med lokala insatser i länder där hjälpen är nödvändig. Jag har använt mig av Amnestys rapport från 2006 där de undersöker och rapporterar om hedersrelaterat våld och förtryck runt om i världen. Amnesty International är politiskt och religiöst obunden och därför anser jag att denna källa är pålitlig.

Max Weber (1864-1920) var en tysk sociolog, nationalekonom och filosof och i efterhand anses han vara en av grundarna till sociologin. I min uppsats har jag använt mig av Lars-Erik Wolvéns bok *”Att utveckla mänskliga resurser i organisationer”* och Max Webers *”Ekonomi och samhälle – förståelsesociologins grunder”* som båda diskuterar och framför Max Webers byråkratiteori.

Michael Lipsky har forskat vidare och utvecklat Webers teori om byråkratin och har inriktat in sig på *”gräsrotsbyråkrater”* (förklaras under 2.1.2). Jag har även här använt mig av kurslitteratur samt hans bok *”Street-level bureaucracy”* 1980.

Både Weber och Lipsky är förvaltningsteoretiker och har forskat inom sociologi, kritiken jag kan anse är viktig att ta upp är att varken Weber eller Lipsky har en omfattande forskning. Trots detta anser jag att med tanke på att informationen jag fått om deras teorier är från kurslitteratur samt deras egna publicerade böcker är deras litteratur mycket användbar i min uppsats.

2 Teoretisk referensram

2.1 Förvaltningsteorier

Jag har valt att utgå från två teorier som jag presenterar nedan. Dessa är Max Webers byråkrati och Michael Lipskys gräsrotsbyråkrati. Vidare i uppsatsen har jag valt att använda dessa teorier på ett normativt vis.

2.1.1 Max Weber

I Sverige reglerar den byråkratiska modellen för hur organisationer och förvaltningar skall fungera. Byråkratiska organisationsprincipen används flitigt i bland annat statligt departement, politiska partier, utbildningssystemen samt väldigt vanligt i större företag.¹¹ Modellen har existerat sedan sociologen Max Weber (1864-1920) presenterade sin teori om hur samhällets organisationer borde använda sig av en samling av regler och strukturer för att styra en större organisation.

Webers byråkratiska modell utgår från att de anställda bör vara opartiska i sitt arbete för att systemet ska fungera på rätt sätt, alltså bör de anställda inte utgå från sin moral eller sina känslor när de bedömer ett fall (*affektiva handlingar*). Exempelvis när en person på grund av ilska agerar i en situation vars agerande hade sett annorlunda ut om denna person inte hade utgått från känslan. Weber menar att sådana handlingar inte skall förekomma inom förvaltningar och organisationer och förklarar att det är viktigt att skilja på dessa anledningar till ett agerande. Förutom känsloladdade beslut finns det även andra negativt laddade beslut man bör akta sig för, exempelvis att utföra arbetet på grund av en vana (*traditionella handlingar*). Anställda ska heller inte använda sig av nepotistiska (nepotism är svågerpolitik, man gör beslut i sitt arbete som gynnar en familjemedlem eller en släkting) skäl i sina utföranden. Handlingar som är inriktade på generella mål (*värderationella handlingar*) och de som innefattar en systematisk rationell planering (*målrationella handlingar*) är mycket mer effektiv. I Webers teori framkommer det även att byråkratins hierarkiska struktur måste upplevas som legitim i förvaltningen eller organisationen samt att en harmonisk politisk lagstiftning och byråkratisk praxis ska gå hand i

¹¹ Wolvén, L-E 2000 s.27

hand i organisationen för bästa möjliga resultat.¹² Problematik i arbetet som Weber tar upp är exempelvis att i en kris kommer byråkratin inte vara till mycket hjälp då man i en sådan situation behöver snabba beslut istället för planerade rutinhandlingar.

Weber anser att för att en byråkratisk organisation skall fungera och behålla sin effektivitet bör den inte vara beroende av byråkraten. Byråkratin utgörs visserligen av människor men Weber anser att byråkratin är mest effektiv när den fungerar omänskligt och utan empati, när byråkraten fräntas sin empatiska laddning i arbetet och endast följer lagstiftningen och dem byråkratiska reglerna är byråkratin som bäst. Enligt Weber finns det sex punkter som utmärker en byråkrati och detta är den idealtypiska byråkratin som Weber menar bör följas.

1. **Regelstyrning** som strukturerar organisationens verksamhet
2. **Opartiskhet/opersonlighet** som utesluter affektiva handlingar och nepotism
3. **Separation mellan ämbete och privatliv** där byråkraten är fri i sitt handlande och endast under lydnad när det kommer till opersonliga plikter i arbetet.
4. **Specialisering av arbete** som leder till ett expertisområde
5. **En klar hierarki** där organisationens ledare är de enda som har en auktoritet.
6. **Dokument och åtgärder som bevaras** i syfte av att skapa en tydlig arbetsram och administration som skall stärka organisationens maktställning i samhället.¹³

2.1.2 Michael Lipsky

Michael Lipskys teori ”theory street-level bureaucracy”, gräsrotsbyråkrati på svenska, är en utveckling av Webers byråkrati. Lipskys teori berör frågan om var makten ligger i ett socialkontor samt relationen mellan byråkrat och klient. Lipsky förklarar att en gräsrotsbyråkrat har dubbla arbetssyften med tanke på att byråkraten har en myndighetsutövande roll i sitt arbete som skall följa de regler och rutiner som sätts och skall samtidigt se till klientens behov och hjälpa honom eller henne genom individuella lösningar.

En gräsrotsbyråkrat är en person som är anställd i den offentliga sektorn. Gräsrotsbyråkraten har stort inflytande på människors liv och de fattar beslut som har direkt med den utsatta individen att göra, därför behöver gräsrotsbyråkraten ha goda omdömeskvalitéer och en god improvisationsförmåga. Lipsky förklarar att de som jobbar som gräsrotsbyråkrater oftast valt

¹² Wolvén, L-E 2000 s. 28

¹³ Wolvén, L-E 2000 s.30

yrket med tanken att de vill vara en nytta till samhället och hjälpa utsatta personer. Trots deras goda tanke att vilja hjälpa andra möter dessa byråkrater många svåra situationer där de inte kan erbjuda de insatser som de personligen vill med tanke på att regelverket och resurserna nekar.

Till skillnad från Max Weber som anser att byråkratin endast fungerar om den är icke-empatisk anser Lipsky att gräsrotsbyråkrater bör ha en balans mellan empati och regelverk från myndigheten. Enligt Lipsky är detta det enda sättet gräsrotsbyråkrater kan vara effektiva i sitt jobb då de har handlingsutrymme och skall göra individuella bedömningar. Genom att ha en balans mellan empati och regelverk blir bedömningen oftast bäst då den gynnar både den utsatta personen samt myndigheten. Vidare menar Lipsky att majoriteten av en gräsrotsbyråkrats beslut och insatser är mer influerade av empati och den utsattas behov än myndighetens riktlinjer, trots detta känner många gräsrotsbyråkrater av att de resurser som finns inte är tillräckliga.¹⁴

¹⁴Lipsky, M 1980 s.

3 Hedersrelaterat våld och förtryck

I detta kapitel har jag som avsikt att beskriva och redovisa innebörden av begreppet heder utifrån olika kulturers synvinklar samt komma till grunden av problematiken i hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige.

3.1 Begreppet heder

Heder kan förklaras som ett erkännande av anseende ofta till följd av någons prestation. Detta innebär att personen har något eller har gjort något som resulterar i heder. Tydliga exempel på detta ger Wikan där hon förklarar att även idag kan en man förlora sin heder i fall en man exempelvis har varit ute i strid och förlorat. Det räcker alltså inte enbart med att visa missnöje med förolämpningen i teorin utan det krävs en handling och det är resultatet som har betydelse. Heder har betydelse när resultatet kommer till andras kännedom/vetskap.¹⁵ I ett samhälle där olika kulturer, religioner och levnadssätt möts skapas det kolossala krockar.¹⁶

Siv-Britt Björktomta beskriver i *Länsstyrelsens rapport Personalens möten med utsatta flickor – arbete med hedersrelaterat våld* (2006) hur man i en kommun identifierar, definierar och arbetar med flickor som utsätts för hederskulturen. Enligt Björktomta handlar inte hedersbegreppet om kulturella eller etniska skillnader utan istället om kränkningar av mänskliga rättigheter där majoriteten av utsatta är kvinnor och barn. Björktomta fortsätter att förklara problematiken i dagens undersökning av hedersbegreppet då hon anser att när man utgår från att hedersrelaterat våld och förtryck beror på olika samhällsnormer är felaktigt. Det man egentligen skall fokusera på är att kvinnornas samt barnens mänskliga rättigheter kränks och att dessa handlingar går emot svensk lagstiftning och på så sätt ta fram konkreta lösningar och insatser för att förbättra arbetet.¹⁷

Enligt Socialförvaltningen finns vissa riktlinjer för att ett fall skall anses vara ett hedersrelaterat våld, förtryck eller mord. Dessa är:

- **Planering:** handlingarna som utförs är planerade med andra ur släkten/kollektivet

¹⁵ Wikan, U 2005 s. 62.

¹⁶ Wikan, U 2005 s. 68.

¹⁷ Björktomta, S-B 2006 s.17

- **Kollektivt beslut:** handlingarna är bestämda av ett kollektiv, inte en individ
- **Förövarna skyddas av resterande:** de som skall utföra eller har utfört handlingarna skyddas av majoriteten i kollektivet
- **Våldet/förtrycket sker för att kontrollera pojken/flickans sexualitet:** Förtrycket som pågår i olika former grundar sig i normer om sexualitet
- **Våldet/förtrycket även riktar sig mot de som vill/försöker skydda den utsatta:** De som försöker hjälpa den utsatta eller vägrar utföra en handling är att gå emot hela kollektivet vilket inte accepteras.
- **Våldet kan vara psykiskt och fysiskt:** Våldet är framförallt psykiskt som kränkningar, nedvärdering, förföljelse och hot men även fysiskt våld.¹⁸

Heder i Sverige handlar främst om en personlig åsikt, hur vi väljer att se på oss själva och hur vi utgår utifrån våra egna värderingar och åsikter, snarare än samlade åsikter av ett kollektiv. Om man istället befinner sig i Mellanöstern eller Nordafrika blir detta ur en analytisk synvinkel ett negativt laddat ord med två olika betydelser – *namus* och *sharaf*.¹⁹ *Namus* beskrivs som en sorts sexuell förklaring till heder. Kvinnan är den som påverkar hedern till största grad och de som ansvarar för hedern är familjens män och när hon sedan gifter sig faller ansvaret på hennes make. Kvinnan skall undvika all sorts sexuellt beteende med tanke på att hennes *namus* måste bevaras och skyddas av männen hela hennes liv då denna reflekterar familjens ärbardhet. *Sharaf* kan direkt översättas till ära och dygd. Denna ära är direkt kopplad till mannens och familjens position i samhället, exempelvis står *sharaf* för egenskaper som gästfrihet och tapperhet.²⁰ Att kalla någon ”hederlös” i dessa länder där hederskulturen existerar tas som en grov förolämpning. I persiskan och kurdiskan säger man exempelvis ”bi-sharaf” och ”bi-namus”, dessa anses vara mycket starka svordomar. Begreppen härstammar från den muslimska arabvärlden men trots detta är begreppen kända i icke-muslimska länder där hederskoden existerar, som i Armenien.²¹

3.2 *Genusperspektiv i hedersbegreppet*

Hederskulturen drabbar inte enbart det kvinnliga könet, pojkar och män är också offer. Dessa pojkar som tvingas bevaka, anklaga och bestraffa sina systrar gör inte detta för att de själva vill,

¹⁸ Integrationsverket, 2007, s 12.

¹⁹ Wikan, U 2003 s. 63.

²⁰ Wikan, U 2004 s. 67.

²¹ Güngör & Dervish 2009 s. 26.

de har blivit tilldelade en roll som i sig är en frihetsbegränsning.²² Även de pojkar och män som vägrar anpassa sig till hederskulturens oskrivna regler upplever stora svårigheter i sin väg. Ett exempel som Emre Güngörs tar upp i sin bok är från en artikel i tidningen *Vi*. Kvinnorätsaktivisten Halala Rafi berättade att när hon jobbade på en kvinnojour i norra Irak i slutet av 90-talet kom en flicka dit som blivit våldtagen. För att släkten skulle rena sitt rykte skulle den ”orena” flickan dödas. Flickans pappa vägrade att gå med på detta och en kväll satte han flickan i bilen och körde en hel natt för att komma till kvinnojouren. När han sedan återvände hem berättade han för släkten att flickan hade rymt iväg.²³

3.3 Heder i olika kulturer

Beroende på var i världen man kommer från har man olika syn på vad heder är.²⁴ Enligt Amnesty International existerar hedersrelaterat våld och förtryck i bland annat Uganda, Ecuador, Brasilien, Turkiet, Indien, Pakistan, Marocko, Bangladesh, Italien, Kina, Storbritannien och Jordanien.²⁵ Detta visar att det finns i många länder där islam inte är den dominerande religionen. Hedersrelaterat våld och förtryck förekommer i många olika länder, alltså förekommer det även inom länder med en rad olika religioner. Wikan förklarar att det visserligen existerar i alla religioner men inte i alla miljöer.²⁶ En väldigt stark manschauvinism²⁷ existerar i dessa miljöer. Här regerar patriarkalisk och hierarkisk familjestruktur och man utgår utifrån ett pyramidliknande tankesätt angående respekt och lydnad – de yngre skall rätta sig efter de äldre. Mannens värde, status och acceptans hör ihop med, i både personliga och omgivningens åsikter, stam- eller klantillhörigheter.²⁸

Fram till 1864 tog kvinnor livet av sina nyfödda barn i Sverige på grund av att det var förbjudet att föda utomäktenskapliga barn och det var denna stränga samhällsnorm som låg bakom de barnamord som begicks under 1600- och 1700-talen. Dessa kvinnor ville undvika skammen och sannolikheten att de skulle ställas inför rätta. Det var kvinnorna själva som mördade sina

²² Güngör & Dervish 2009 s. 16.

²³ Güngör & Dervish 2009 s. 17.

²⁴ Samuelsson, J 2002 s. 32.

²⁵ <http://www.amnesty.se/vad-gor-vi/kvinnors-rattigheter/hedersmord/>.

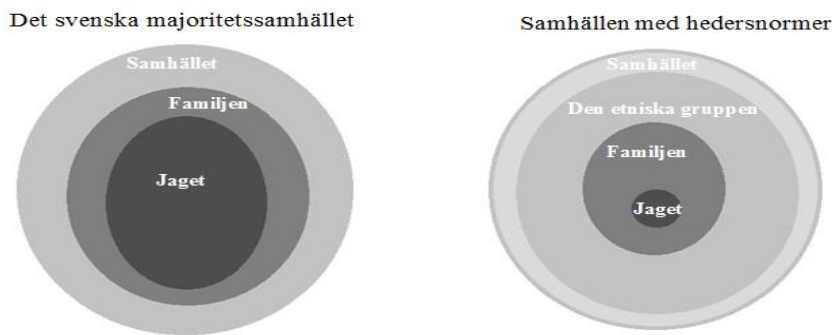
²⁶ Wikan, U 2003, s. 8.

²⁷ Manschauvinism är en stark åsikt hos män som anser de är överlägsna kvinnor.

²⁸ <http://www.amnesty.se/vad-gor-vi/kvinnors-rattigheter/hedersmord/>.

nyfödda barn och detta kan ses som en stor skillnad till hederskulturen då förtrycket och mordet vanligtvis sker under offrets tonårsperiod och utförs av familjens män.²⁹

Det finns en tydlig skillnad på hur man ser på individen, familjen och samhället i samhällen med hedersnormer jämfört med det svenska majoritetssamhället. Figuren nedan har jag hämtat från Dilek Baladiz bok ”I hedern skugga” (se bilaga 1) och är en inspiration från en figur i boken ”Här går gränsen” av Sjögren 1993.³⁰

Baladiz, Dilek "I hederns skugga" 2009 s. 11

Utifrån figuren kan man fastställa att dessa samhällsnormer för prioritering är helt olika. I det svenska samhället är det individen som är i fokus. I hederssamhällen prioriteras gemenskapen över individen och den etniska gruppens värderingar styr och påverkar familjen i större grad än de svenska normerna i samhället.³¹ I 14 olika länder i Latinamerika hade man en lagstiftning fram till slutet av 1990-talet som fastställde att om våldtäktsmannen gifter sig med kvinnan är hedern räddad. Ett exempel på detta är en kvinna i Peru som blev utsatt för en gruppvåldtäkt. Hon blev tvingad till att gifta sig med en av våldtäktsmännen och resterande förövare gick fria. Samma år ogiltigförklarade Peru denna lagstiftning som friade våldtäktsmän från ett straff om de gifte sig med offret. En liknande lag avskaffades i Egypten 2001.³²

²⁹ Baladiz, D 2009 s. 14.

³⁰ Baladiz, D 2009 s. 11.

³¹ Baladiz, D 2009 s. 11.

³² Wikan, U 2003 s. 58.

4 Insatser som görs i Västra Götaland

4.1 Socialförvaltningens insatser

Socialförvaltningen är en statlig myndighet som har väldigt breda arbetsområden som rör socialförvaltning, hälso- och sjukvård, smittskydd etc. Socialförvaltningen arbetar på en kommunal nivå och det är riksdag och regering som bestämmer vilka inriktningar socialförvaltningen skall ha. Enligt Socialförvaltningens egen hemsida är det viktigt att göra noggranna bedömningar när det kommer till hedersrelaterat brott och förtryck. Huvudansvaret för insatserna som görs i Sverige ligger hos Socialförvaltningen och regeringen har därför gett dem uppdrag att ta fram olika undersökningar och underlag som tyder på hur insatserna görs, var problematiken ligger och varför detta förtryck fortfarande existerar. Socialförvaltningen har sammanställt ett underlag där det framgår vad deras anställda, som hanterar och arbetar med hedersrelaterat förtryck och våld, skall göra i sitt arbete och vilka krav som skall ställas på dessa:

- Alla socialsekreterare samt handläggare bör ha en psykologisk beredskap och kulturell kunskap och kompetens.
- Det skall läggas stor vikt på handläggning och individuell konsultation och bedömning, detta underlättar exempelvis riskbedömningar och behandlingsmetod.
- Det krävs att de som kommer i kontakt med de som är drabbade av detta kulturella fenomen besitter kunskaper om de lagar och regler som är kopplade till de specifika kulturella skillnader och mönster som de drabbade lever i.
- Arbetet kräver en välutformad integrationsprocess för familjerna att ta del av för att förebygga de största riskfaktorer, exempelvis arbetslöshet, segregation och sociala problem. Brist av dessa faktorer leder till ett större utanförskap och integrationen blir besvärlig.³³

Problematiken ligger även i att en mängd lagar gör arbetet svårare för handläggare att utföra sitt arbete på bästa möjliga sätt för de drabbade. Socialförvaltningen förklarar att det kan vara en mycket komplex situation då exempelvis en minderårig måste fly från sin familj och få skydd av olika anledningar.³⁴ Lagar som försvårar handläggarnas arbete är främst:

- **Lag (1990:52) om vård och omhändertagande av unga (LVU).** Med stöd av denna lag kan man omplacera en minderårig på ett behandlingshem eller hos en annan familj mot

³³ Socialförvaltningens meddelandeblad 2002:6.

³⁴ <http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/valdinararelationer/valdsutsatta/hedersvald>.

föräldrarnas/vårdnadshavarnas vilja. Problematiken här uppstår när denna ska implementeras på flickornas behov av hjälp då denna lag och dess innebörd främst gynnar pojkar som skadar sig själva eller har ett beroende, inte flickor och pojkar som är i behov av skydd och grundläggande rättigheter.³⁵ Även de los Reyes undersöker denna punkt och förklarar att socialförvaltningens handläggare inte tar hänsyn till de drabbade, situationen ses inte som ett våldsbrott utan mer av en generationskonflikt i familjen.³⁶

Det är extra väsentligt för de drabbade att få samhällets stöd och det är här socialförvaltningen skall ansvara för dessa personers välmående och säkerhet. Personerna som drabbas lever i ett dubbelliv på grund av att familjerna inte har integrerats i samhället och måste därför leva på ett sätt hemma och på ett annat i skolan och med vänner. För att de som drabbas skall kunna be om hjälp hos socialförvaltningen måste de flesta känna tillit till en socialsekreterare för att de skall berätta om situationen.³⁷ För socialförvaltningen kan det vara svårt att bedöma hur allvarligt ett fall är och om skyddsbehov existerar. Socialsekreterare har ofta svårt att dra gränsen vid vad som är en vanlig tonårsrevolt och vad som är betydligt allvarligare och kräver akut skydd för den drabbade. LVU som jag nämnde ovan är grunden till problematiken i utredningen då socialsekreterare måste ta kontakt med familjen och dem som är inblandade för att få en helhetsblick över fallet. Detta blir självklart svårt då den drabbade berättar sin version och föräldrarna och de andra inblandade oftast nekar och berättar en helt annan version samt det som de tror är korrekt att säga. Därför måste socialsekreteraren vara beredd på att deras berättelser kan vara motstridliga, faktum är att deras bild av verkligheten och världen ser helt olika ut.³⁸ De drabbade kan även få skydd innan man informerar de inblandade genom att de ges ett skyddsboende, vårdnadshavare och andra som kan ses som ett hot inte får veta var den drabbade befinner sig. Detta är enligt 6 § LVU om omedelbar omhändertagande.

Siv-Britt Björktomta visar i en enkätundersökning som hon har presenterat i sin rapport som berör kvinnojourer och organisationer som kommer i kontakt med hedersvåldsdrabbade kvinnor att hoten mot dessa offer oftast inte är uttalade som hot utan verkar tillsammans med kärlek från familjen och på så sätt manipulerar man personens sätt att reagera. Björktomta har i sin rapport

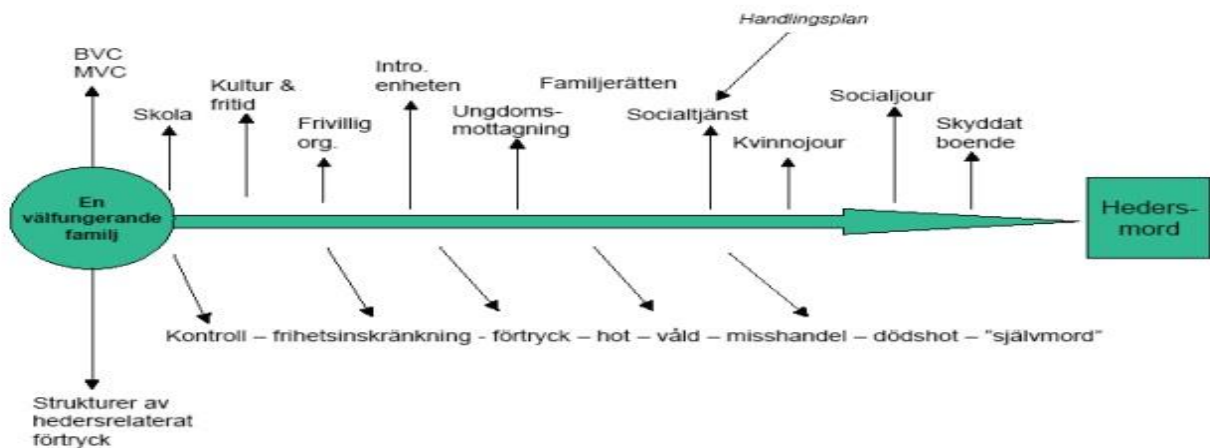
³⁵ Schlytter, A 2004 s.82.

³⁶ de los Reyes, P 2003 s.75

³⁷ Socialförvaltningens meddelandeblad 2002:6.

³⁸ Socialförvaltningens meddelandeblad 2002:6.

”Personalens möte med utsatta flickor” bifogat en bilaga (se bilaga 2) som förklarar hur hedersrelaterat våld och förtryck ser ut och utspelar sig samt hur verksamheter och myndigheter bör involvera sig och utöka sina insatser. Nedre delen av pilen visar hur en familj går från att vara en väldigt välfungerande familj till en familj som utfört ett hedersmord. I den övre delen av pilen framgår det när och av vilka insatserna skall skötas, detta är den ideella mallen enligt Björktomta.

I början av pilen presenteras BVC/MVC (Barn- och mödravårdscentralen), skolan, kultur- och fritidsaktiviteter och frivilliga organisationer som skall fungera som en förebyggande del för att hedersrelaterat våld och förtryck inte skall förekomma i familjer. I mitten av pilen kommer introduktionsenheten, ungdomsmottagningar och familjerätten in. När hederskulturen har gått så pass långt att ungdomsmottagningarna och familjerätten tar del av den handlar det i dem flesta fall om uttalade hot om förtryck och våld. På den senare delen av pilen framgår det att socialförvaltningen och kvinnojouren/socialjouren rycken in när hoten har verkställts och övergått från förtryck till våld. Detta är akuta insatser och skall vara effektiva, insatserna är exempelvis skyddat boende.³⁹

4.2 Elekträs insatser

Elektra är en verksamhet på Fryshuset som arbetar aktivt mot hedersrelaterat våld och förtryck. De erbjuder stöd och rådgivning till ungdomar som lever i akuta hederskulturer, föräldrar som är

³⁹ Björktomta, S-B 2006 s. 26.

en del av kulturen samt skolor eller organisationer som är intresserade av detta samhällsfenomen. De arbetar med att informera de yngre generationerna om hederskulturen för att försöka få till stånd förändringar i attityden. Elektra finns i Stockholm, Göteborg och Malmö men ett intresse för verksamheten finns även utomlands. Inom Elektra finns det två grupprojeckt som arbetar på samma sätt riktat mot de två könen – *Sharafs Hjältar* och *Sharafs Hjältinnor*.

4.2.1 Sharafs Hjältar och hjältinnor

Sharafs Hjältar startades 2003 för att engagera killar i det önskade förändringsarbetet mot det patriarkala tänkandet och hederstänkandet. De fokuserar främst på unga killar som befinner sig i en hederskultur men även dem som finns utanför med avseende att belysa detta problem för allmänheten för en större förståelse. Det är oftast de unga killarna som blir tvingade till att utföra den större delen av det hedersrelaterade förtrycket när det kommer till att övervaka och bestraffa sina syskon eller kusiner. Sharafs hjältar vill nå ut till dessa, de anser att man skall börja med den unga generationen för att minska utsattheten och motverka att hederskulturen förs över till framtida generationer. Sharafs Hjältinnor använder sig av ett systerskap för att stärka den unga kvinnans självbild och genom förståelse och kunskap lyckas få unga tjejer att befria sig från starkt patriarkala levnadsförhållanden.⁴⁰

4.3 Ungdomsstyrelsens insatser

Ungdomsstyrelsen är en statlig myndighet som jobbar för att få ungdomar att använda sig av tillgången de har rätt till inom välfärd och inflytande. De har också fått i uppdrag av regeringen att dela ut statsbidrag till bland annat integrations- och jämställdhetsorganisationer samt projekt. De sysslar med utbildningar och utdelningar av statsbidrag till organisationer och projekt som faller in i deras verksamhet.⁴¹ Ungdomsstyrelsen fick ett regeringsuppdrag 2007 att under 2007 och 2008 genomföra utbildningar och undersökningar som skulle kunna bidra till minskning av mäns våld mot flickor och unga kvinnor inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Fokus skulle läggas på den sista delen av uppdraget, det vill säga det hedersrelaterade förtrycket. Regeringen ville att denna utbildning skulle leda till att deltagarna fick större kunskaper om det

⁴⁰ http://www.fryshuset.se/elektra/elektra/elektras_verksamheter.aspx.

⁴¹ <http://www.ungdomsstyrelsen.se/main/0,2071,,00.html>.

hedersrelaterade förtrycket. Utbildningen skall även leda till kunskap om hur man skall stärka den drabbade och veta hur man skall ta kontakt med de myndigheter som finns.⁴²

4.4 Polisens insatser

Polisens arbete syftar till att minska brottsligheten i Sverige och få invånarna att känna mer trygghet. Brott skall klaras upp och lösas och brottsförebyggande insatser ska göras. I Polislagen (1984:387) framgår det att polisens uppgifter är att polisen ska övervaka den allmänna ordningen och säkerheten, förebygga brott, bedriva spaning och göra brottsutredningar. I polisens rapport om hedersrelaterat våld och förtryck skriver de att för att kunna förbättra situationen för de drabbade måste myndigheterna samarbeta. Arbetet blir på så sätt mer effektivt när myndigheterna samarbetar till skillnad från när de arbetar enskilt. Polisens roll i det hela kommer in när man exempelvis gör en anmälan som drabbad. Det handlar då om att polisen ska göra en grundlig och genomgående undersökning av fallet.⁴³ Inom länspolisen arbetar en så kallad expertgrupp med skydd och säkerhet för ungdomar som är utsatta hedersrelaterat våld och förtryck. Denna grupp står även för säkerhet och skydd för de handläggare och annan person som blir inblandade i fall som rör hedersrelaterat våld och förtryck.

5 Lagstiftningar och regler

I Sverige finns det en mängd lagar som skall underlätta för personerna som drabbas och arbetet med personerna som drabbas. Nedan beskrivs kortfattat om Barnkonventionen och Europakonventionen, vilka gäller som svensk lag då dessa är ratificerade i Sverige.

5.1 Barnkonventionen

FN:s konvention om barnens rättigheter antogs den 20 november 1989. Konventionen beskriver att alla barn har oavsett bakgrund rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals. Barnets bästa skall sättas i fokus i alla fall som rör barn, vilket är varje person som är under 18 år. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar varav 41 är ”sak artiklar” som bestämmer vilka rättigheter varje barn har, resterande handlar om hur staterna skall arbeta med konventionen nationellt. Denna konvention gäller för alla barn som befinner sig i ett av dem länder som har

⁴² http://www.ungdomsstyrelsen.se/ad2/user_documents/Mans_vald_mot_kvinnor.pdf.

⁴³ http://www.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/Brott%20i%20nara%20relationer/Hedersnormer_hedersrel_vald_2009_090_819.pdf.

godkänt konventionen. Barnkonventionen är en del av den internationella folkrätten och betyder att staterna som godkänt denna måste göra sitt yttersta för att denna konvention följs korrekt. Konventionen har även fyra huvudprinciper som skall följas och vara grundläggande för resterande artiklar:

- **Artikel 2:** Denna artikel beskriver barns lika rättigheter och värde, inga barn skall diskrimineras.
- **Artikel 3:** I fall som beror barn skall deras bästa alltid vara i fokus. Begreppet ”barnets bästa” är en grundpelare för konventionen och vad som är det bästa för barnet skall utredas enskilt i varje fall och hänsyn ska till barnets egen åsikt och erfarenhet.
- **Artikel 6:** Det är fastställt att varje barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Detta gäller inte bara det fysiska utan även den moraliska, psykiska, andliga och sociala utvecklingen.
- **Artikel 12:** Alla barn har rätt till sina åsikter och att få uttrycka dessa. De skall även få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne. Man måste ta hänsyn till barnets ålder och mognad.

5.2 Europakonventionen

Denna konvention som sedan 1995 har varit en svensk lag (lag 1994:1 219) berör skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande rättigheterna. Konventionen är en av de mest effektiva lagar till skydd för dessa rättigheter och innehåller bland annat rätten till liv och frihet, personlig säkerhet, rättvis rättegång och rätten till respekt för privat- och familjeliv. Konventionen fastställer även människans rättigheter till religions- och yttrandefrihet. De länder som har anslutit sig till Europakonventionen övervakas och det är staternas skyldighet att följa de åtaganden enligt konventionen, staterna kan även prövas av Europadomstolen (den Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter).

6 Materialredovisning

I detta kapitel kommer jag redovisa materialet från intervjuerna.

Intervjudeltagare

Två socialsekreterare på Socialförvaltningen runt om i Västra Götaland

Två skolkuratorer, ena från en högstadieskola och andra från en gymnasieskola

Tre frivilliga från Kvinnojouren, Socialjouren och Terrafem

Tre personer med olika expertisområden i Länsstyrelsens expertgrupp: 1 polis, 1 socialkonsult och 1 socialsekreterare (f.d. handläggare på Migrationsverket)

Två personer från Elektra, en hjälte och en hjältinna.

6.1 Myndigheten och verksamhetens arbete med de som drabbas av hederskulturen

All information nedan är hämtad ur respektives hemsidor och intervjumaterial.

6.1.1 Kuratorer

De som först får kontakt med dem som är utsatta för hederskulturen är skolkuratorer och personerna är främst flickor mellan 14-17 år.

”De flesta som kommer hit är unga tjejer med en stark oro inom sig och är för det mesta förvirrade och rädda. Om det är uppenbart att akuta insatser behövs (...) informerar vi personen först och kommer överens om ett tillvägagångssätt. Problematiken som kurator är att vi måste kunna övertyga dessa personer att det går att lita på oss (...)Många av dem personer som kommer för att prata med mig är oroliga (...)på grund av detta berättar de flesta inte hela sanningen (...) det händer även att de slutar komma på möten då någon har fått reda på att de har varit hos kuratorn (...) de fortsätter hellre att leva i förtrycket än att bryta sig loss (...)”

Kurator nr 2 beskriver arbetet med hedersrelaterat våld på ett annorlunda sätt än kurator nr 1. Han anser till exempel inte att kulturkompetens är det viktiga i arbetet.

”Har aldrig riktigt förstått mig på problematiken. I början tänkte jag att kan kanske behövde mer kunskap om kulturella skillnader i samhället men jag har märkt att allt är individuellt (...). Samtal gör att man skapar en förståelse för människan istället, vilket det i slutändan

handlar om. Det handlar inte om svensk eller utländsk kultur utan hur en specifik familj fungerar, alla är olika. ”

6.1.2 Socialjour, Kvinnojour & Terrafem

Det händer även att personerna som drabbas inte vill ta direkt kontakt med någon utan väljer att ringa till journalnummer eller gå till ungdomsmottagningen. Kvinnojouren i Göteborg är en av dessa.

”Vi som jobbar här på Kvinnojouren har stor kompetens inom hedersrelaterade frågor (...) vi får många samtal där flickor talar ut om sin oro om förtryck eller hot och då erbjuder vi dessa flickor och kvinnor ett pedagogiskt samtal där möjligheten finns för henne att prata ut och känna ett lugn. Vi finner detta som bland det viktigaste man kan göra för att stötta dessa kvinnor. ”

Även Terrafem är en kvinnojour som dessa utsatta kvinnor kan ringa till. Terrafem är den enda joutren som erbjuder stödsamtal på 35 olika språk på en nationell nivå och de anser att dessa kvinnor som blir utsatta för hederskulturen skall kunna uttrycka sig på sitt språk om hon befinner sig i en kris.

”Att vara en kvinna med utländsk härkomst är viktigt i detta sammanhang, många av de som ringer oss behärskar inte det svenska språket. När tjejer och kvinnor befinner sig i en krissituation eller behöver stöd och samtal skall det vara en självklarhet att få uttrycka sig på det språk hon är bekväm med (...) och bli mött med samma språk. Det ökar förståelsen då de kvinnor som jobbar här även har de kulturella kunskaperna för att möta kvinnornas problem.”

Socialjourens uppdrag i hedersrelaterat arbete är att vid akutfall finna lösningar för personerna som drabbas.

Personer som kontakter oss befinner sig i ett akuttillstånd (...) det måste ske något omedelbart. Få av de som kontakter oss vågar släppa taget, vårt jobb är att se till att något händer direkt (...) kvinnorna klarar oftast inte av denna skuld känsla som uppstår när den enda utvägen är att lämna sin familj.

6.1.3 Elektra och Fryshuset

Sharafs hjältar och hjältinnor finns till för att sprida kunskap om hederskulturen i hopp om att stoppa den från att fortsätta i kommande generationer.

Hjälte: "Innan jag mötte Sharafs hjältar på gymnasiet för 5 år sedan var jag en del av hederskulturen (...) nu jobbar jag aktivt mot den. Jag engagerar mig mest i att föreläsa för det var där jag blev påverkad mest. Vi möter många som killar som drabbas eller tvingas drabba sina systrar och bröder (...) samhället satsar inte tillräckligt och därför måste vi som redan kämpar kämpa ännu mer. "

Hjältinna: "Som kvinna är det oerhört viktigt att stötta flickor och kvinnor i kampen mot hedersförtrycket (...) vi hjältinnor gör det dagligen i form av föreläsningar, teater, möten, utbildningar och fältarbeten. På så sätt når vi ut till andra kvinnor och får dem att förstå vikten av frihet och självständighet. "

6.1.4 Socialförvaltningen

När kuratorer eller jourare har gjort den bedömning och tillsammans med den drabbade bestämt att det är dags att kalla in socialförvaltningen så blir det ett väldigt aktivt jobb. Socialsekreterare är de som drar i alla trådar för att få bästa resultat för den drabbade vilket är ett stort ansvar att ta.

Socialsekreterare 1: "Jag som socialsekreterare står för första samtalet, analytiska bedömningarna, när/om föräldrarna skall kontaktas, om och var flickan skall placeras osv. Vi har många lagar att rätta oss efter och tyvärr gör byråkratin att vårt arbete blir långsamt ibland (...) vi måste vara stensäkra på våra val som socialsekreterare "

Socialsekreterare 2: "Det positiva i arbetet, förutom att vi hjälper utsatta människor, är att vi har många mallar som hjälper oss i arbetet (...) det mesta går fort och är effektivt (...) men den största rädslan finns konstant inom mig, gör jag rätt val?"

Socialsekreterare 3: "Som socialsekreterare är mitt jobb oerhört viktigt, jag är den direkta länken till personernas frihet (...) jag har specialiserat mig inom hederskulturen och de som drabbas av denna (...) men de som inte är insatta i problemet eller inte har kulturskunskapen och kompetensen som krävs har det oerhört svårt. "

Socialkonsult: ”Jag jobbar främst med att konsultera socialsekreterare i frågor om våld i nära relationer och våld mot barn och ungdomar (...) mer än hälften av mina konsulterande samtal berör hedersrelaterade fall. Socialsekreterarna har ofta svårt med att veta vilka riktlinjer de skall använda sig av och hur de ska arbeta effektivt (...) det är mitt jobb att ge rådgivning.”

6.1.5 Polisen

Polisens satsningar på brott i nära relationer, bland annat hedersrelaterade våldsbrott, har ökat mer för varje år. Dessa brott är svåra att utreda och det kräver mycket kunskap om hedersproblematik.

Polis 1: ” Som polis krävs det att kunna ”läsa mellan raderna” och lita på sin magkänsla (...) det gäller att skaffa fram rikligt med bevis redan från början (...) den som utsätts måste också hålla kvar vid sin berättelse (...) viktigt att veta hur deras gemenskap fungerar.”

6.2 Kort- och långsiktiga mål

Samtliga verksamheter berättade att de har bestämda kort- och långsiktiga mål.

”Kortsiktigt anser jag att vi som kuratorer bör satsa på att arbetet ska bli mer effektivt. Långsiktigt gäller det att se på vilket sätt vi ska jobba för att ungdomarna ska kunna stå upp mot denna hedersproblematik (...) de måste få en ökad självkänsla.” (Kurator 1)

”Kortsiktigt ser jag att vi ökar kunskapen hos den yngre generationen, den äldre går tyvärr inte att ändra på (...) om den yngre generationen inser det felaktiga i förtrycket förs det inte vidare till nästa generation. Långsiktigt vill jag se en spridning för Elektra, att Sharafs hjältar och hjältnor sprids till fler städer i Sverige och att vår verksamhet får fler internationella samarbeten.” (Sharafs hjälte & hjältnina)

”Vi ökar ständigt medvetandet om att det existerar stora brister i allt arbete i Sverige gällande hedersförtrycket (...) som vi exempelvis såg i Maria Baro-fallet i Landskrona. Vissa socialsekreterare vet inte hur de ska hantera den desperation och ångest flickorna får (...) och missförståelse uppstår väldigt lätt, vill flickan ha hjälp eller inte? Är det en vanlig tonårsrevolt eller hederskultur? Detta måste förbättras och är en av de största bristerna i arbetet”. (Socialsekreterare 1)

”När vi pratar om kortsiktiga mål ska vi då gå in på snabbt arbete, lokalisera problemen och mer utbildning. Långsiktiga mål handlar om kartläggningar av detta problem och att vi förhoppningsvis kommer få mer kunnig personal.” (Polis)

6.3 Problematik i arbetet och alternativa lösningar

Kuratorerna förklarar att de problem som uppstår oftast uppkommer när det blir dags att ta till andra medel och andra insatser än att sitta i samtalsrummet.

”Jag kommer ihåg ett specifikt fall om en flicka väldigt tydligt. Hon kom till mig och var hysterisk. En släkting hade sett henne med hennes pojkvän och skvallrat vidare till andra släktingar. Några dagar efter att de hade sett henne hade hennes pappa slagit henne och sagt att hon hade förnedrat familjen och att de skulle skicka henne tillbaka till Turkiet. Det var dagen efter detta hon kom till mig. Jag förklarade för henne vad vi kunde göra och hur det går till när man tar kontakt med socialförvaltningen. Hon slutade komma, hon ville inte förvärra situationen sa hon. En månad efter det försvann hon från skolan och kom aldrig tillbaka. Än idag undrar jag vad som har hänt denna stackars flicka. Det är denna problematik jag pratar om!”

Sharafs hjältar och hjältinnor ser inte en problematik i sitt arbete utan snarare samhällts arbete.

”Arbetet vi utför är väldigt smidigt och det når till de som kan påverka mest – ungdomarna. Problemet ligger inte i det arbetet vi utför utan de resurser vi har, med bredare resurser når vi fler (...) media och politikerna tar inte sitt ansvar, det behövs en större plattform för att diskutera och lägga fram lösningar på bordet.” (Hjälte)

”Det är inte acceptabelt att främlingsfientliga partiet Sverigedemokraterna använder sig av hedersproblematiken för sin vinning, de får det att framstå som att det är en del av Islam och sänder helt fel bild till samhället (...) Våra politiker måste ställa sig emot detta och lyfta debatten utan att låta Sverigedemokraterna ta över den.” (Hjältinna)

Vidare förklarar socialsekreterarna att problematiken där lagarna komplicerar fallen ännu mer är de som är mest påfrestande.

”Jag vet många socialsekreterare som har fått hedersrelaterade fall där flickor och pojkar kommer med en desperation på grund av misshandel, förföljelse, tvångsgifte och hot där dessa socialsekreterare antingen har sagt att de måste ringa föräldrarna och

berätta/undersöka eller har gjort detta trots personens nekande. Ni kan tänka er hur det gick för dem ungdomarna...” (Socialsekreterare 1)

Socialsekreterarna beskriver hur det är att ha en dubbel-roll i arbetet. Att de ständigt måste välja mellan ”den snälla” eller ”den onda”.

”Att jobba som socialsekreterare innebär att jag har ett dubbeljobb (...) det är som att hitta en balans mellan ying och yang, ska jag vara empatisk och se till den utsatta personen eller ska jag lyda lagar och regler som förklarar att jag måste göra på ett visst sätt, som jag vet kommer drabba den utsatta ännu mer? (...) Jag försöker ständigt att göra individuella bedömningar och stå fast vid dem när jag sitter framför min chef (...)” (Socialsekreterare 1)

”Vid många tillfällen har jag blivit så illa berörd av tillbakadragandet av mina insatser för unga flickor i hederskulturen att jag har stannat bilen vid vägen och börjat gråta (...) jag känner mig som en hemsk person när jag inte får tillgång till insatser som räddar deras liv, det är hemskt att vi inte kan anpassa insatserna efter situationen mer än vad vi gör.” (Sekreterare 3)

Socialsekreterare nr 2 anser att det är rätt att utgå från de regelverk man har och att det är felaktigt att fatta beslut genom att använda sin empati och känslomässighet.

”Jag har inte fått mitt jobb för att jag ska tycka synd om människor, jag ska hjälpa dem som behöver min hjälp och som regelverket berättigar min hjälp. Svårare än så är det inte (...) jag kan inte utgå från annat än det som finns inom mina ramar och det är enbart korrekt, det ligger i politikernas händer, inte mina.” (Socialsekreterare 2)

Polisen förklarar att deras arbete ger per automatik mycket svårigheter, speciellt när det kommer till att få en anmälan och att senare kunna gripa förövarna.

”Det första och största hindret är att få den utsatta att göra en anmälan (...) de känner att de sviker sina nära och kära om detta händer. Ytterligare problematik är när det är dags att undersöka ett fall med hedersvåld (...) släktingarna skyddar förövarna och i många fall tvingar de den utsatta att ändra sin berättelse eller dra in sin anmälan.”

6.4 Stort behov av andra insatser

Trots de insatser som redan erbjuds verkar det inte vara tillräckligt, det behövs andra insatser. Samtliga myndigheter och verksamheter hade en gemensam åsikt om att andra insatser krävs för att förbättra situationen för dem drabbade.

Ena kuratorn är rädd för att förtrycket förs vidare på de yngre syskonen efter en insats med tanke på att majoriteten av de som besöker henne uttrycker denna rädsla.

Jag tänker specifikt på en kille som kom till mig och bad om råd, då var han 18 år och blev dagligen beordrad av sin pappa att "hålla koll på sina systrar" (...) han var emot denna typ av uppfostran och ville bryta sig fri men oroade sig för sina yngre systrar och bröder. Han berättade att han brukade hålla ett öga på sina systrar men förklarade för dem att han aldrig skulle skada dem och att han enbart vill lugna ner deras pappa (...) Just därför var han rädd för att lämna familjen, för då skulle hans pappa ta ut det över de yngre syskonen. När det ser ut så här behöver man insatser som hjälper hela familjen och inte bara individen så handlingarna inte går att upprepas efter påkommandet. (Kurator 1)

Socialsekreteraren förklarar att det saknas insatser efter omplaceringen och att detta är ett stort problem.

I Sverige har vi skyddade boenden, skyddad identitet, en del ekonomiska stöd, psykologer och annat samtalsstöd men det är en stor brist på insatser efter omplaceringen. De flesta personer som omplaceras har inget annat kontaktnät än släkten och vänner som de inte kan kontakta på grund av faran. Därför behövs insatser som underlättar för dessa personer, de behöver någon/några förutom socialsekreteraren som tillfälligt ersätter deras kontaktnät. (Socialsekreterare 3)

Polisen ger sin åsikt om att insatser på nationell nivå krävs för att underlätta för de som både är utsatta för hederskulturen och de som jobbar med den.

De insatser som finns nu är bra men det krävs mer för att det ska vara väldigt bra (...) verksamheter som Sharafs hjältar och hjältinnor borde vara ett måste i varje län (...) utbildningar för de som jobbar med drabbade behövs och att börja integrera familjer redan från början istället för att fokus ska hamna på integration när barnen är i tonåren.

Alla jourer håller med om vilka insatser som behöver komma till, de ser brister i samhällets engagemang efter att de utsatta blivit omplacerade.

När vi tillsammans med socialförvaltningen fixar ett boende till personen i akuttillstånd slutar det nästan där (...) viss kontakt finns självklart men det är inte tillräckligt. Efter omplaceringen behövs kontinuerlig kontakt och att man hjälper personen att komma in i det nya samhället han eller hon befinner sig i, på så sätt får de vänner och kan känna sig mer bekväma. (Socialjouren)

7 Analys och diskussion

I detta kapitel framför jag mina egna reflektioner och diskuterar/analyserar den information jag har presenterat i den teoretiska referensramen samt det insamlade materialet utifrån förvaltningsteorierna.

7.1 *Analys av material*

Min slutsats och analys av det insamlade materialet delas upp i två rubriker: *Arbetet med dem utsatta och problematiken som uppstår* och *behov av ytterligare insatser*. Analysen har gjorts genom att jämföra teori med intervjumaterialet.

7.1.1 **Arbetet med dem utsatta och problematiken som uppstår**

Alla myndigheter och verksamheter hade som mål att hjälpa personer som utsätts för hedersrelaterat våld och/eller förtryck. Målet är att hjälpa personerna att förändra den aktuella livssituationen och kunna erbjuda ett bättre och gynnande alternativ där dessa personer kan leva fritt som egna individer. Det framgår i intervjuerna att de personer som söker hjälp hos främst socialförvaltningen inte får den hjälp de behöver eller efterfrågar. Fyra av personerna jag intervjuade berättade att många av de flickor och pojkar som behöver hjälp och stöd inte får rätt hjälp, oftast så fastställer inte socialsekreterarna att det rör sig om ett akutfall eller att de saknar kunskapen om kulturen. I Länsstyrelsens rapport (2006) framgår det även där att flickor som tar kontakt med socialsekreterare oftast inte tas på allvar, socialsekreterarna väljer att ta kontakt med familjen och inblandade utan flickans tillstånd för att "jobba hem" henne istället för att sätta flickan/kvinnan i fokus och lyssna på hennes behov, som i dem flesta fallen är ett skyddsboende. Polisen ser problematiken i utredningarna och anmälningarna då detta försvåras starkt när släktingarna hotar personen som utsätts och alltid skyddar varandra.

7.1.2 **Behov av ytterligare insatser**

Samtliga intervjuade verksamheter och myndigheter uppmärksammade bristen i andra insatser än de som redan finns, både på kort samt lång sikt. De kortsiktiga insatserna är mindre prioriterade då detta finns i de flesta verksamheterna. Behovet av långsiktiga insatser är de viktigaste och de som samhället brister i, den viktigaste insatsen av alla är fortsatt stöd till den omplacerade personen. Kuratorerna och socialsekreterarna förklarar behovet av en omfattande insats för hela

familjen då många av de som söker hjälp är oroliga för resterande syskon och väljer därför att stanna kvar i hemmet. Här skulle det behövas en insats som gör att man fokuserar på hela familjen och inte bara den utsatta personen som ber om hjälp.

Förutom de praktiska insatser direkt gällande de utsatta behövs även nationella insatser som politikerna tar tag i. Samtliga deltagare instämmer med att debatten behöver få större utrymme och mer fokus i dagens agendor. Fler kartläggningar och undersökningar behövs och mer resurser för de verksamheter som ägnar sin tid till att underlätta för de som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

7.2 Vad är hedersrelaterat våld och förtryck och varför existerar detta fenomen?

Hedersrelaterat våld och förtryck är ett globalt problem och varje år begås det minst 5000 hedersmord runt om i världen. Många hedersmordsfall dokumenteras aldrig utan sopas under mattan och på grund av detta så vet man egentligen hur hög siffran är på grund av det stora mörkertalet. Föreställningarna om att hedern skall upprätthållas och att kvinnan är den som bär och orsakar hederns positiva eller negativa laddning existerar i olika länder runt om i världen men enbart i vissa kulturer.⁴⁴ Faktum är att hedersrelaterat våld förekommer i alla religioner och etniciteter, det har även existerat i Sverige senast för ca 100 år sedan. Detta sopas gärna under mattan av kritiker som påstår att hedersproblematiken kommer från Islam eller Mellanöstern. Fallen i Peru och Italien är tydliga bevis på att hedersrelaterat våld varken är kopplat till Islam eller Mellanöstern. Personligen anser jag att hedersvåld har med en viss kultur att göra men att kulturen inte påverkar alla som lever i den och därför är det viktigt att studera utifrån ett bredare perspektiv. Enligt detta perspektiv i problemforskningen skall man istället se hedersproblematiken utifrån kön/genus, etnicitet/kultur, ålder, klass, sexualitet och religion.

I debatten om hedersrelaterat våld och förtryck förekommer det många åsikter om att begreppet är falskt och inte borde existera, det finns ingen så kallad ”hederskultur” eller ett ”hedersvåld”. Istället anser dessa personer att dessa handlingar borde dokumenteras under vanligt kvinnovåld. Jag är en av dem som inte delar denna uppfattning, enligt mig är hedersvåld och förtryck något som existerar i högsta grad och inte är kopplat till kvinnovåld då det först och främst inte är

⁴⁴ Arabi & Fristorp 2002 s. 32.

enbart kvinnor som drabbas. Som det framgår i min teoretiska referensram är hedersrelaterat våld en problematik som drabbar både kvinnor och män. De män och pojkar som oftast får utöva detta förtryck är drabbade av hederskulturen precis som kvinnorna med tanke på att majoriteten av de som utför dåden tvingas till det av andra som förespråkar denna hederskultur. I media hör vi knappast om de pojkar och män som tvingas till att utföra vissa handlingar eller själva blir utsatta för ett hedersförtryck och därför fokus har hamnat på flickor och kvinnor med en muslimsk tro trots att verkligheten inte ser ut så. Andra anser också att hedersvåld bör falla in under kategorin ”våld i nära relationer” och inte skall tilldelas en egen inriktning inom våldsbrott men jag ställer mig mot denna åsikt. Det existerar en speciell struktur för hur hedersrelaterat våld ser ut som är avvikande från annat våld i nära relationer, den största skillnaden är att dådet som utförs inte är accepterat av ett kollektiv i vanligt våld i nära relation men i hedersvåld är dåden oftast planerade, accepterade, beordrade och gjorda av ett kollektiv.

För att en gräsrotsbyråkrat ska komma fram till alternativa lösningar och bryta denna hederskultur bör man se på vilka faktorer det är som i förstahand bidrar till den – samhällsnormer och kulturella aspekter. Dilek Baladiz figur (se bilaga 1) förklarar problematiken väldigt konkret och det ger en klar bild över vad det egentligen är som orsakar den intensiva krisen som uppstår för familjerna i Sverige. Figuren består av två cirklar där den ena visar det typiska svenska majoritetssamhällets normer om individen, gemenskapen och samhället medan figuren andra visar hur dessa normer ser ut i en hederskultur. Det är alltså en stor skillnad på vad som anses vara prioriteringsvärt. Det svenska samhället är individualiserat och det existerar något man kallar för jag/du-kultur. Det innebär att man utgår utifrån sig själv som individ, man utgår från sig själv när det kommer till val och konsekvenser. Val av utbildning, jobb, partner, livsåskådningar samt livsstil är upp till individen själv och dess konsekvenser ligger också hos individen att hantera. Felaktiga handlingar utifrån samhällsnormerna påverkar inte familjens rykte utan enbart individens. I en hederskultur existerar det en vi-kultur, det innebär att man inte utgår utifrån individen utan fokus ligger på gemenskapen. Valen dessa personer gör påverkar i stort sett hela familjen och gemenskapen på ett sätt som gör det otillåtet att röra sig utanför de ramar som kulturen medför.

7.3 Vilka insatser görs i Västra Götalands och hur är de utformade?

De insatser som görs i Västra Götaland är omfattande och välutformade men det finns mycket plats för förbättringar.

7.3.1 Socialförvaltningen

När en person drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck är det främst socialförvaltningens jobb att se till rätt insatser erbjuds för att den utsatta ska kunna leva ett normalt och fritt liv. I många fall handlar det om att ordna ett skyddsboende på grund av förekommandet av hot, förtryck och våld. De som är under 18 år skyddas av lagen LVU som innebär att socialförvaltningen kan ingripa och skydda barnet mot föräldrarnas vilja som på ett eller annat sätt har skadat eller kommer skada barnet. Är personen över 18 år får man istället utgå från lagen SoL och ingripa som ett bistånd utifrån socialtjänstlagen.

En person som är anställd på en offentlig förvaltningsenhet ska enligt Weber enbart utgå från regelverken i sitt jobb och inte blanda in personliga åsikter eller en empatisk känsla vilket jag inte anser är den resultatrika eller nyttiga byråkratin. Ett jobb där syftet är att hjälpa utsatta människor i samhället skall inte styras av regler som inte tillåter mänsklighet. Utifrån Webers teori är det alltså korrekt av byråkraterna att ”jobba hem” flickorna och pojkarna som behöver skydd. Med tanke på att Socialförvaltningens regelverk, säger att vid vanvård av barn (under 18 år) skall man alltid kontakta familjen, blir detta komplicerat i ett hedersrelaterat fall. Skulle en socialsekreterare ringa hem till föräldrarna efter mötet med den utsatta och berätta att deras barn hade varit hos socialförvaltningen och sagt att han/hon blivit misshandlad, utsatt för hot eller dylikt hade situationen för den utsatta blivit drastiskt förvärrat. Konsekvenserna för den utsatta hade då varit mer våld, tvångsgifte eller i värsta fall mord.

Jag anser istället att man bör utgå från Lipskys gräsrotsbyråkrati. Lipsky menar att för att byråkratin skall fungera och vara i balans måste gräsrotsbyråkraterna använda sig av både regelverk och empati. Med tanke på att gräsrotsbyråkrater också har en väldigt stor frihet i handlingsutförandet och insatserna kan denna person själv bestämma om utformning, insatser och kvalitet på dessa. Om man använde sig av Lipskys teori i hedersfall hade man räddat många personer från hederskulturen som idag är ett stort problem i Sverige.

Precis som Lipsky förklarar upplever majoriteten av gräsrotsbyråkraterna att resurserna som är tillgängliga inte är tillräckliga och oftast drabbas den utsatta ännu mer då större insatser behövs.

Ett exempel på sådana situationer är Maria Baro blev mördad av sin bror i sin skyddslägenhet. I vanliga fall brukar man få ett skyddsboende i en annan stad när det blir aktuellt men Maria Baro fick lägenheten i samma stad som sin familj vilket gjorde att hon var lätt att lokalisera. Hon hade i ett år försökt få hjälp av Socialförvaltningen i Landskrona men de hade slussat vidare henne till den ideella organisationen Tänk om på grund av ”bristande resurser”. Det är här skillnaden mellan Webers byråkrati och Lipskys gräsrotsbyråkrati syns mest. Socialförvaltningen i Landskrona använde sig tydligt av Webers byråkrati där de inte såg till individens behov med empati och förståelse utan snarare med en pessimistisk anda. Elektra berättade i intervjun att när de söker bidrag från kommunen för ett event eller projekt får de många gånger svaret att resurser till sådana projekt inte finns. Kuratorerna känner att det råder en kunskapsbrist, skolpersonal har i dem flesta fall ingen aning om vad hedersrelaterat våld är förutom det som har visats i media. Det resulterar i att allmänheten ser hedersproblematiken som en del av en viss grupp av människor och inte en del av det svenska samhället.

7.4 Hur arbetar Västra Götaland med att förebygga och hjälpa dem som drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck? Finns det behov av andra insatser?

På regeringens begäran 2003 har Socialförvaltningen, ungdomsstyrelsen, polisen och vissa jourer i Västra Götaland kartlagt varför problematiken växer inom arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. De utsatta dokumenterade att de känt sig diskriminerade, förlöjligade, inte tagna på allvar och att samhället svek dem. Än idag rapporterar utsatta i intervjuer och utredningar att de känner sig diskriminerade eller illa behandlade, de får helt enkelt inte den hjälp de behöver. Kartläggningar av hedersproblematiken i arbetet är vanligt förekommande bland myndigheterna då dessa har fått stor kritik för bristerna i arbetet där de utsatta har drabbats av konsekvenserna. I Länsstyrelsens rapport från 2009 framgår det att Västra Götaland är det län med flest skyddsboenden för ungdomar som drabbas av hederskulturen vilket självklart är en positiv aspekt, det enda negativa är att många av dem som verkligen behöver ett skyddat boende inte får hjälpen dit.

Det förebyggande arbetet ligger främst hos skolor samt ideella organisationer och verksamheter som kommer i kontakt med ungdomarna i tidig ålder. Det som behövs i större utsträckning är utbildningar för de som jobbar med ungdomarna med tanke på att en kulturkompetens och

vetskap om hederskulturen bidrar i sin tur till att man som lärare eller annan personal på skolan kan se dessa varningssignaler tidigare än vad man gör i dagsläget. Samtliga intervjudeltagare talade om kunskapsbristerna som existerar och dess konsekvenser, kuratorerna berättade att de personer som sökt hjälp hos socialförvaltningen hade blivit illa behandlade och inte tagna på allvar då socialsekreteraren ansett att fallet handlade om en generationskris istället för att se allvaret i hoten. Även här behövs det en bredare kunskap om hederskulturen och dess innebörd, med tanke på att det är en socialsekreterares jobb att hjälpa utsatta personer i samhället bör regeringen satsa på utbildningar inom detta område för alla socialsekreterare och kuratorer på skolor.

Jag delar åsikt med Björktomta och anser att samhällets insatser bör anpassas efter hennes figur (se bilaga 2). Det är alltså skolan och ideella organisationer och verksamheter som skall stå för dem förebyggande insatserna via utbildning, opinionsbildande debatter och att lyfta debatten och fenomenet till en ny höjd så detta diskuteras och kommer upp i den allmänna debatten om samhället.

7.5 Slutsats

Hederskulturen är väldigt komplex och med tanke på att en enhetlig definition inte existerar gör det att begreppet blir ännu svårare att analysera. När det inte finns bestämda riktlinjer för vad som faller in hederskulturen blir det svårt att fastställa vilka fall man skall klassa som *hedersvåld* och vilka som faller in i *våld i nära relationer*. Med tanke på att den största aktören i detta problem är socialförvaltningen är det viktigt att fokusera på hur socialsekreterare och handläggare kan utvecklas i sitt arbete. Socialsekreterare ställs ständigt inför nya situationer men har inte alltid den kunskapen för att kunna ta sig an uppgiften de har framför sig och därför utgår de från egna erfarenheter och fördomar.

Något som jag har märkt utifrån de intervjuer jag gjort är att några av de som jobbar med hedersrelaterat våld och förtryck oftast ställer sig utanför det som hederskulturen innebär och ser dessa hedershandlingar som något utanför det svenska samhället, detta leder enligt min uppfattning till att det blir svårare att komma fram till en lösning om hur man skall arbeta på ett korrekt sätt. Det framgick även i intervjuerna att vissa socialsekreterare anser att det inte ligger i det svenska samhällets ansvar att förebygga men detta är felaktigt. Om man har den åsikten att det inte är en del av det svenska samhället bör man redan vid migrationstillfället låta familjerna

delta i undervisning som visar klart och tydligt på hur det svenska samhället fungerar, vilka lagar man skall rätta sig efter och konsekvenserna man får handskas med om detta inte följs. På så sätt börjar den förebyggande delen redan vid migrationsprocessen vilket underlättar i framtiden.

En större satsning på de ideella verksamheter som exempelvis Elektra är något som gynnar samhället i längden. Elektra utbildar och engagerar ungdomar i hedersproblematikens frågor, det leder till att den yngre generationen får större vetskap om vad denna hederskultur innebär och varför den inte är idealistisk att följa. På lång sikt leder detta till att hederskulturen inte sprids i större grad som den görs idag samt att den inte förs vidare till kommande generation.

Utifrån intervjuerna med socialsekreterarna kunde jag fastställa att båda parterna (utsatt och byråkrat) vill öka empatin hos byråkraten men att socialsekreterarna ser en problematik i att gå emot dem regelverk och dem som är högre i hierarkin i myndigheten, utifrån detta skapas en konflikt menar Lipsky. Konflikten som skapas mellan utsatt och byråkrat är väldigt svår att bli av med i och med att det måste skapas en tillit redan från första början för att den utsatta personen skall ha mod att öppna upp om sina problem. Det var endast en socialsekreterare som ansåg att det inte var rätt att utgå från sin känslomässiga sida i arbetet som socialsekreterare. Han menade att en sådan handling skulle skapa problem i arbetet och att detta vore att begå tjänstefel. Jag kan inte låta bli att undra hur det kommer sig att den åsikten finns bland socialsekreterare, visserligen var det precis det Weber ansåg var korrekt i en byråkratisk miljö men jag anser att Lipsky har rätt i detta fall. Att en myndighet som jobbar med att hjälpa utsatta människor skall utgå enbart från lagar och regelverk och inte se till individen är för mig ofattbart i ett land som Sverige.

Vissa kan tycka att Lipskys gräsrotsteori inte är korrekt då den ser till individen på ett annat sätt än vad Webers byråkratiska teori gjort. Det existerar lagar och regelverk av en anledning och man skall följa dessa för att inte göra misstag i arbetet men när man har ett jobb som ska se till människans välmående, säkerhet och rättigheter är inte dessa regelverk alltid anpassningsbara till situationen och därför bör man ha utrymme att göra individuella insatser.

Som det framgick i intervjumaterialet är det många socialsekreterare som inte har den tillräckliga kunskapen om hederskulturen ser istället den utsattas situation som en generationskonflikt när sekreteraren egentligen att det är ett starkt förtryck som utspelar sig genom hot, förföljelse, våld, tvångsgifte och i värsta fall mord. Att se detta som en generationskonflikt och tänka ”att varje förälder har rätt att bestämma över sitt barn” är totalt fel och en stor missbedömning. Personer

som vågar be om hjälp i en hederskultur är otroligt modiga och vill ha hjälpen, i de fallen gäller det att ha den kunskapen att kunna se den problematiken.

För att situationen skall bli bättre för de som utsätts för hederskulturen måste politikerna först och främst skapa lagstiftningar om tvångsgifte och andra delar i hederskulturen som skall förbjudas. Vidare måste politikerna utöka utbildningen bland personal som kommer i kontakt med ungdomar, exempelvis på skolor, fritidsgårdar, ungdomsmottagningar, psykologer/kuratorer på sjukhus och ge en större plattform till ideella organisationer som vill fördjupa sig i sitt arbete mot hederskulturen. Regeringen borde även fastställa ett krav på att det ska finnas minst en kulturkonsult och socialkonsult i varje kommun som är insatt i hedersvåld och förtryck. Socialförvaltningen, skolor, ideella organisationer och andra verksamheter som kommer i kontakt med utsatta personer skulle på så sätt kunna vända sig till konsulterna vid funderingar och frågor om hur de ska gå till väga eller allmänt om insatser som är effektiva. Förståelse och insyn i olika kulturer kan vara svårt om man inte själv är från den kulturen eller om man inte har levt nära inpå.

De senaste kartläggningar av det sociala arbetet samt det debattaktuella fallet i Landskrona där socialförvaltningen blev hårt kritiserade har gjort att allmänheten har väckt en nyfikenhet angående hederskulturen. Denna kritik som främst riktas mot Socialförvaltningen är en väldigt bra riktning att gå i för att få en förbättrad myndighet som kan bidra med en hel del positivitet i hedersproblematikens gång. Björktomtas ideella figur (se bilaga 2) ger en väldigt bra förklaring till hur hedersvåldet utövas och när våra svenska myndigheter och verksamheter har som skyldighet att agera. Hade de utgått från denna modell hade hedersrelaterat våld och förtryck minskat drastiskt då det största problemet i detta fenomen är att de som skall ingripa gör det för sent eller på fel sätt, som exempelvis i Maria Baros fall där Socialförvaltningen slussade vidare henne trots hennes akuta behov av skydd vilket ledde till hennes död. Min åsikt är att insatser som finns idag i Västra Götaland är väldigt bra verksamheter att ta hjälp av men det råder stora brister i utdelning av resurser till de olika myndigheter och verksamheter. Detta ligger självklart i händerna på politikerna, specifikt regeringen, därför är det viktigt att aktörerna höjer sina röster och protesterar. För att arbetet skall vara så effektivt som möjligt bör alla verksamheter samarbeta med varandra istället för att slussa vidare dem utsatta till nästa person/verksamhet utan en efterföljning. För att den utsatta personen skall kunna få rätt typ av hjälp måste man utrota denna typ av vidareslussning som är den stora problematiken i insatsen.

Hedersproblematiken ökar och därför bör regeringen öka bidragen till organisationer som arbetar med hedersproblematiken men även göra fler undersökningar om vad hederskulturen innebär. På så sätt ökar medvetandet om problematiken och man gör det till en del av samhällsdebatten istället för att lämna frågan till kommunala politiker. Lyfter man denna fråga på ett högt plan och satsar på att genomföra mer av Lipskys gräsrotsbyråkrati i Socialförvaltningen kommer myndigheten göra precis som den borde – hjälpa utsatta människor med deras liv.

Källförteckning

Tryckta källor

- Afshar, Haleh (1998) *Islam and feminisms: an Iranian case-study*. Palgrave McMillan
- Ahmadi, Nader & Al-Baldawi, Riyadh (1998) *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Liber AB
- Baladiz, Dilek (2009) *I hederns skugga – De unga männens perspektiv*. Gothia Förlag
- Bryman, Alan (2002) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber AB
- De los Reyes, Paulina (2003) *Patriarkala enklaver eller ingenmansland: våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Integrationsverket
- Güngör, Emre & Dervish, Nima (2009) *varför mördar man sin dotter*. Norstedts Akademiska Förlag
- Hillås, Lars (2006) *Hedersförtryck – och våldet vi inte låtsas om*. Kyrkans tidning nr 47
- Kamali, Masoud (1999) *Varken familjen eller samhället*. Carlsson förlag
- Lipsky, Michael (1980) *Street-level bureaucracy*. Russell Sage Foundation
- Ohlander, Ann-Sofie & Strömberg, Ulla-Britt (2002) *Tusen svenska kvinnoår*. Norstedts Akademiska Förlag
- Schiratzki, Johanna (2000) *Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige*. Iustus Förlag
- Weber, Max (1983) *Ekonomi och samhälle – förståelsesociologins grunder*. Argos/Palmkrons Förlag
- Wolvén, Lars-Erik (2000) *Att utveckla mänskliga resurser i organisationer*. Studentlitteratur AB
- Wikan, Unni (2003) *En fråga om heder*. Ordfront förlag
- Wikan, Unni (2005) *Hederkulturen vill kontrollera privatlivet och dölja det för insyn*. Tidning Axess 2005

Internetkällor

- Amnesty International ”Hedersvåld” 2006, hämtad från: <http://www.amnesty.se/vad-gor-vi/kvinnors-rattigheter/hedersmord/>
- Rikspolisstyrelsen ”Hedersnormer och våld” 2009, hämtad från: http://www.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/Brott%20i%20nara%20relationer/Hedersnormer_heder_srel_vald_2009_090819.pdf

Vetenskapsrådet "Forskningsetiska principer" 2002, hämtad från:

http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf

Socialstyrelsen "Hedersrelaterat våld och förtryck" 2011, hämtad från:

<http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/valdinararelationer/valdsutsatta/hedersvald>

Elektra "Elektras verksamheter" 2012, hämtad från:

http://www.fryshuset.se/elektra/elektra/elektras_verksamheter.aspx

Ungdomsstyrelsen "Allmänt om ungdomsstyrelsen" 2012, hämtad från:

<http://www.ungdomsstyrelsen.se/main/0,2071,,00.html>

Länsstyrelsens rapport "Skyddat boende" 2004, hämtad från:

http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2004/Skyddat_boende2004.pdf

Länsstyrelsens rapport "Personalens möte med utsatta flickor" 2006 (Björktomta S-B), hämtad från:

<http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2006/personalens-mote-med-utsatta-flickor.pdf>

Integrationsverket "Kultur, identitet och arbetsmarknad" 2007, hämtad från:

http://www.mkc.botkyrka.se/biblioteket/Publikationer/stencilserie/2007_07Kulturell_identitet.pdf

Socialstyrelsens meddelandeblad "Flickor som lever under hot" 2002, hämtad från:

http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/10860/2002-1-6_mb0206.pdf

Förslag till riksdagsbeslut "Hedersrelaterat våld" 2004, hämtad från:

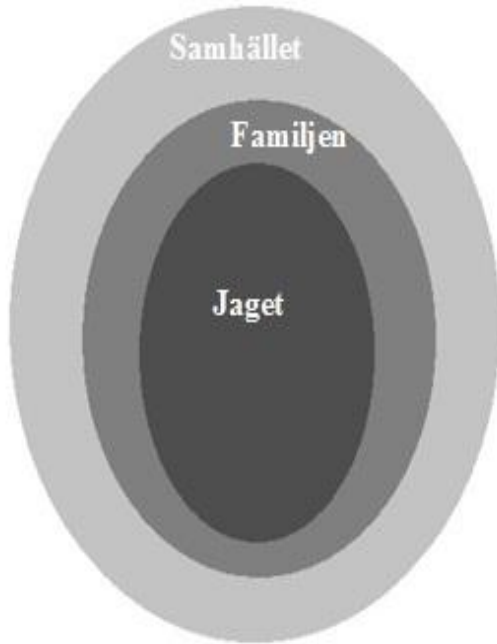
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/mot-200405Sf326-Hedersrelate_GS02Sf326/?text=true

Integrations- och jämställdhetsdepartementets regeringsbeslut "Uppdrag" 2007, hämtad från:

http://www.ungdomsstyrelsen.se/ad2/user_documents/Mans_vald_mot_kvinnor.pdf

8 Bilaga 1

Det svenska majoritetssamhället

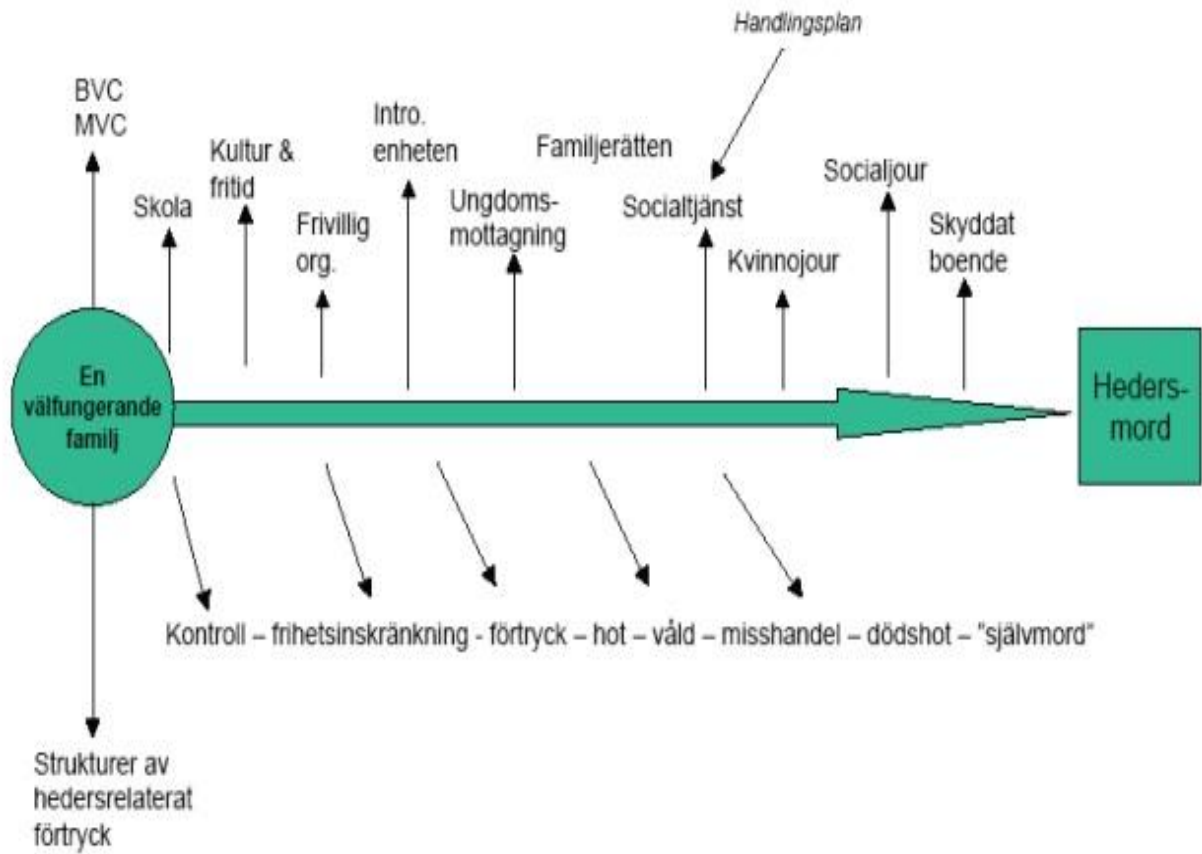

Samhällen med hedersnormer

Baladiz, Dilek "I hederns skugga" 2009 s. 11

9 Bilaga 2

Björktomta, Siv-Britt "Personalens möte med utsatta flickor" 2007 s. 22

10 Bilaga 3

Intervjufrågor

1. Berätta om ditt arbete och vilket arbetserfarenhet Ni har.
2. Vad är er erfarenhet av hedersrelaterat våld och förtryck i arbetet?
3. Har Ni en speciell målgrupp på er verksamhet/myndighet?
4. Hur arbetar ni/du på Socialförvaltningen/Polisen/Elektra & Sharafs Hjältar/Ungdomsstyrelsen/Kuratorer?
5. Anser ni/du att den insatsen och de resurser som finns idag är tillräckliga? Om ja, vilka? Om nej, förklara varför.
6. Vad är målet med ert arbete?
7. Vad händer med den drabbade efter er insats?
8. Gör ni/du någon typ av uppföljning av den drabbades livssituation efter att han eller hon har varit hos er? Om ja, hur ser den ut? Om nej, varför inte?
9. En aktuell händelse i Landskrona har skapat många rubriker de senaste veckorna. Maria Baro blev mördad i sin lägenhet av sin bror trots hon hade bett Socialförvaltningen om hjälp i ett år utan att få konkret hjälp. Istället slussade de vidare henne till ideella organisationen Tänk Om på grund av "Brist på resurser". Vad anser Ni om fallet? Skall det verkligen fungera på detta vis, att Socialförvaltningen slussar vidare en ung kvinna i behov av hjälp på grund av bristande resurser? Vad skulle man gjort annorlunda?